Արշալոյս Արարատեան

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ՋՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 5 ՄԱՐՏԻ 1848 — ԹԻՒ 306

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՔ

Կոստանդնուպոլիս, 2 մարտի։

Բարձրագոյն Դրան և Եւրոպայի տէրութեանց մէջ եղած քաղաքականութիւնը կատարեալ համաձայնութեան և հանդարտութեան մէջ կը գտնուի. ամենեան ընդարձակ տէրութեան ամէն կողմն եկած լուրերը միշտ յօժար են 'ի մասին ընդհանուր հանդստութեան և բարեկարգութեանց. որոնք օր ըստ օրէ առաջերթալու վրայ են՝ օգոստափառ առատօդուդ Սուլթանին մարդասիրական հրամանաւը և իւր Նախարարաց բարեջան գործակցութեամբը։

— Վեհափառ Վսեմ Սուլթանին հրաւիրանացը համեմատ՝ Հռոմայի գահոյն դեսպան գերապատիւ Փէրրիէրի կոմսը՝ ընկերութեամբ համեմական հայոց ուղղադառ պատրիարքին և Մանուեան պարոն Սերովբէին պատիւ ունեցաւ փետրվարի 21ին Չըրաղանի կայսերական պալատը երթալու. ուստեղ Վսեմ Սուլթանին համբուրելու Թահտը փաշան, Բըզզար ալայտն, և կայսերական բժշկապետը մեծ յարգութեամբ ընդունեցին զնորին Գերապատուութիւնը։ Վեհափառ վսեմ Սուլթանը ուզելով իւր բարձր գոհունակութեանը ապացոյց մը տալ իւր հիւանդութեան ժամանակը յիշեալ գերապատիւ դեսպանին յայտնած ցաւակցութեանը համար, հաճեցաւ ադամանդեայ մեծագին տուփ մը շնորհելու անոր. նմանապէս համեմական հայոց պատրիարքը ադամանդեայ տուփ մը ընկալաւ, և պարոն Մանուեանն ալ ադամանդեայ պատուական ճրֆ մը։

— Գերապատիւ կոմս Փէրրիէրին ամէն տեղ և ամէն առթիւ ցցուցած մարդասիրական զգացմունքները, քրիստոնէական եղբայրսիրութիւնը, և միջնորդ լուսաւորեալ դարուս վայելուչ կրօնական օրինաւոր թոյլտուութեանց բարեգուշակ նշանները, որ կը տեսնուէին իւր ամէն վեհանձնական ընթացքին մէջ, խիստ բարի ազդեցութիւն ըրին ընդհանրապէս ամէն քրիստոնեայ ազգաց վրայ՝ առանց բացառութիւն ընելու համեմական ժողովուրդները։ Խմաստուն և հեռատես անձինք կը յուսան, թէ Պիոս իններորդ սրբազան Պապը՝ իւր ձեռք զարկած աշխարհական բարեկարգութիւնները յաջողութեամբ լմնցընելէն ետքը, կրօնական բարեկարգութեանց վրայօք ալ խնամք պիտի տանի՝ Հռոմայի գահոյն պահանջմունքները ըստ հնարաւորութեանն չափաւորելով։

— Մեր նախընթաց թերթովը ծանուցինք, թէ ամենապատիւ սրբազան Մատթէոս պատրիարքը, և Տատեանց փեսափայլ ազգասէր Պօղոս ամիրայն պատիւ ունեցան վեհափառ Վսեմ Սուլթանին այցելութեան երթալու՝ անոր մեծագին առողջութեան բարւոք վիճակին վրայ հայոց ազգին ուրախութիւնը և սերտ խնդակցութիւնը մատուցանելու համար։ Արդ՝ մեծ ուրախութեամբ կը հրատարակեմք այսօր, թէ ազգին այս հաւատարիմ և ջերմեռանդ ընթացքը խիստ հաճելի եղաւ օգոստափառ Կայսեր և վեհափառ Վսեմ Սուլթանին. որուն կողմանէ արժանաւոր մեծարանք ըլլալէն ետքը, 'ի նշան գոհունակութեան մէյմէկ ադամանդեայ մեծագին տուփ շնորհուեցաւ սրբազան Պատրիարքին, և Տատեանց Պօղոս ամիրային. նմանապէս ադամանդեայ ժամացոյց մը ազգային ժողովոյն երեսփոխան Կաճիկեան Յակոբ աղային, և ադամանդեայ ճրֆ մըլ իւրանէս վարդապետին շնորհուեցաւ. որոնք Սրբազանին հետ գացեր էին արքայական պալատը։

— Անցեալ ամսոյ 21ին Դոզվէյ դեսպանը, նմանապէս Ռուսիոյ և Աւստրիոյ դեսպանները Վէ֊Քէլ ըսուած գավառացի պատերազմական շոգենաւով Թարաբիա գացին, ուստեղ Անգղիոյ դեսպան Լորտ Բոնսընին պալատը նախաճաշիկ ընելու հրաւիրուած էին։ Յիշեալ երեւելի պաշտօնատարաց մեկնելու և վերադառնալու ժամանակը՝ մայրաքաղաքիս ամրոցներէն և նաւահանգիստը գտնուած օտար տէրութեանց պատերազմական նաւերէն թնդանօթներ արձակելով ողջունեցին։

— Վսեմափայլ ազգասէր Միսաք ամիրային գործունեայ և հաւատարիմ ծառայութիւնները, որ շատոնցմէ 'ի վեր մեծ յաջողութեամբ 'ի գործ կը դնէ յօգուտ օսմանեան կառավարութեանը, չէին կրնար անշուշտ անվարձ մնալ այնպիսի առատագութ օգոստափառ Թագաւորէ մը, որ քաջ կը ճանաչէ իւր ամէն մէկ գործակալին յատուկ արժանիքը։ Արդ՝ վերջերս Միսաք ամիրան ուրիշ ծառայութիւններէ 'ի զատ, Անատոլուի բերբերուն տասանորդաց (էօշիւր) վաճառման ժամանակը՝ իւր բնական գործունէութեամբը և հանճարամիտ յաջողութեամբը արքայական գանձուն օգուտը շատ նպաստաւորացուցած եղաւ։ Ուստի վեհափառ Սուլթանը մարդասիրական հիւսնայօժար կամօք հաճեցաւ վարձահատոյց ըլլալ ադամանդեայ մեծագին պատուոյ նշան մը շնորհելով անոր՝ 'ի ցոյց իւր կայսերական բարձր գոհունակութեանը։ Այս բարեբաստ արքունի շնորհը, որոյ մեր նախընթաց թերթովը համառօտիւ ծանուցինք, անտարակոյս մեծ պարծանք մըն է ընդհանուր հայոց ազգին. որուն բարեմտութիւնները անդադար են միշտ յիշեալ ազգասէր Ամիրային ետ առաւել յառաջդիմութեանը համար։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Յորդոր վերծանութեան լրագրոց։

(շարունակութիւն և վերջ։)

Օգտակար բանիս զօրութիւնը՝ ծանօթ է ամենեցուն, իբրև առ ինչ հարկաւորին. քանզի աշխարհիս սկիզբէն 'ի վեր հարկաւորութիւնը ծնուօգտակար բաները. այս է որ կըսուի հարկաւորութիւնն է ծնող բարեաց։ Ուրեմն՝ ամենայն հարկաւոր բարեաց գլխաւոր առանոցը միջոցը՝ է օգտակար։ Բայց ըստորում մարդս է մի գոյացութիւն յերկուց էակութեանց, 'ի հոգւոյ և 'ի մարմնոյ, առ երկուքին ալ հարկաւոր բարիքը տարբեր կերպին. այսինքն՝ մարմնոյն հարկաւորը ինչք ու ձոխութիւն, ու հոգւոյնը՝ իմաստութիւն և առաքինութիւն։ Թող ան՝ թէ կրկին հարկաւորութեանց ալ մանաւորապէս գլուխն առանձնապէս ձեռք ձգելու ճամբան կըսորվեցնեն լրագիրները, որ յատկապէս աչաց յայտնի կերպին բայց մարմնոյն հարկաւորքն ալ՝ հոգեկանէն խիստ երբեմն ըղձելի է ամենիւրա ճշմարտութիւն. ըստ այնմ թէ "լաւ է գլխ սուտակ քան զդանձս ոսկւոյ և արծաթոյ". և թէ "երկոյն առուրք՝ և ամք կենաց 'ի յաջմէ իւրմէ, և յահեկէ իւրմէ փառք և մեծութիւն"։ Քանզի իմաստութիւնն է ծնող առաքինութեան. և մի միայն փառաց և պատուոյ արժանաւորը առա՝ ու հանդերձեալ յաւիտենից առաքինութիւնն է։ Անանկ է նէ՝ տառ կենաց երջանկութիւնն ալ՝ յաւիտենական ալ, իմաստութենէն կախուած է. ըստ որում ան է բանականութեան լոյս ու ճրագը. ըստ այնմ "և թէ լոյս որ 'ի քեզ է խաւար է, խաւարն և այն"։ Ճարակ է բանականին գիտութիւնը ըսինք. ըստ այնմ թէ "բանական բնութեան զիջը 'ի գիտութիւն"։ Ասոր համար էր որ սատանայն ճարպկութիւն բանեցունելով՝ առ խայծիւ ըմբռնեց նախաստեղծները։ "Ճանաչել իբրև զաստուած զխարս չարի և զբարի"։ Ուրեմն մարդս պաճարելինաց կարգէն վերանորոգ. և հարկաւոր բարին՝ իմաստութիւնն է. և իմաստութեան ամենադոր յորդ ուղիղ լրագիրներն ըլլալը ըստ բաւականին ցուցուցած ըլլալով, անոնց օգտակարութեանը բանական մը չկարէր երկուանալ։ Բայց արդեօք ամէն տարիքին ու հասակի ալ օգտակար են. տես սիրելի ընթերցող։

Թագաւորաց ու տէրութեան գերագոյն իշխանութեանը օգտակար են լրագիրներն՝ օտար տէրութեանց նոր 'ի նորոյ կարգադրութիւններն ու կառավարութեանց բարեկարգութիւններն իմանալու, որ իրենց շահեկանը առնուն անփորձականներ՝ որ անոնցմէ տեղւոյ չկրնան, քանզի բարեկարգութիւնն է հաստատութիւն տէրութեանց։ Աստ արդիւնքը օսմանեան տէրութեան վրայ յայտնի կըտեսնուի. որ քանի ժամանակէ 'ի վեր որ օտար յեղուոց հմտութիւնը ազգին մէջ տարածեց, ու բարեկարգ տէրութեանց հետ ընտանութիւն ըրաւ նէ, իր կառավարութիւնը բարեկարգեց։

Զօրավար ազգաց օգտակար են, իրենց տէրութեանց բարեկարգութիւններուն տեղեկանալու. որ օտար տէրութեանց կառավարութեանց ու անոնց հետեւեալ հանգստութեանը հետ իրենց անդորրութիւնը համեմատելով, աշխատին շնորհակալ ըլլան մեծազօր օսմանեան տէրութեանը երախտապարտ սրտիւ։

Վաճառականաց օգտակար են՝ իրենց տէրութեանց և ուրիշ տէրութեանց կառավարութեանցը հմտութիւնը առնելու առեւտրական մասին հետ, անոնց իւրաքանչիւրում բնակչացը հետ տեսութիւն ու առեւտուր ընելու համար, և ամէն մէկ երկրի յատկացեալ վաճառքը ու անոնց արժէքը գիտնալու։ Քանզի ո՞վ է քաջ և փորձ վաճառական, չէ՞ մի զանազան ազգաց հետ հաղորդակցութիւն ընողը։

Արուեստականաց ու գիտնականաց օգտակար են, ուսումնական և արհեստական նորոգ շահաւոր գիւտերը իմանալու, որոնց ամէն մէկին համար մէկ մէկ տետրակ չըլլուիր, ու առանց լրագրաց ծածկեալ կը մնային։

Տանուտերաց օգտակար են, տնտեսական բարեկարգութիւնը գաս առնելու պէս սորվելու. խնայութեան՝ և մանուկ մեծցունելու դաստիա-

ՍԵԼԱՆԻԿ, 19 փետրուարի. Բուլղարի բանակին ընդհանուր սպարապետ փոխմարշալ Ռէճիպ փաշան ամսոյս 10ին Ռէֆիք Շէֆքէթ շոգենաւով հասաւ 'ի Սելանիկ. ուրտեղ երկու օր մնալով վերստին ճամբայ ելաւ իւր բարձր պաշտօնին երթալու։

—Պիդոլիայէն կը գրեն թէ ներքին կողմանց ճամբաները քիչ մը ժամանակ անանցանելի եղան՝ սաստիկ ձմեռին և ձիւներուն պատճառաւ, և կանոնաւոր սուրհանդակները ամէնքն ալ ուշացան։

—Հանդարտութիւնը և բարեկարգութիւնը կը շարունակուի միշտ Սելանիկի մէջ՝ Մուստաֆա Հըֆզի փաշային խոհեմ կառավարութեամբը։

ԵԳԻՊՏՈՍ. Աղեքսանդրիա 20 փետրուարի. Մալթայէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ բարձրապատիւ Մէհէմմէտ Ալի փաշան ամսոյս 7ին հասեր է յիշեալ կղզին, և այն տեղ իւր քառասնօրեայ դիտաշութիւնը լմնցնելէն ետքը Իտալիոյ ջերմուկները պիտի երթայ կըսեն։ Նորին Բարձրութեան առողջութեան վիճակը քիչ մը աղէկի դարձեր է, այսու ամենայնիւ մեծ տկարութիւն ունի եղեր։

Աբպաս փաշային խոհեմ և անաչառ կառավարութեամբը կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ 'ի Գահիրէ և յԱղեքսանդրիա. ուրտեղ այս օրերս քանի մը գունդ պահապան զօրք բերել տուաւ, որոնք Նեղոս գետին ցանկապատին շինութեանը կաշխատէին։

Հնդկաստանի նախորդ ընդհանուր կուսակալ Լորտ Հէրտինճը ամսոյս 17ին հասաւ Աղեքսանդրիա, և նոյն իրիկունը Սէթօն անուն Անգղիական շոգեշարժ ֆըէկաթով ճամբայ ելաւ Թրիեստ երթալու. Կը հաստատեն թէ յիշեալ երևելի անձը քիչ մը ժամանակ Զուիցերի և Իտալիա պիտի մնայ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ. Լոնտրա, 10 փետրուարի. Արտաքին գործոց պաշտօնեայ լորտ Բէլմըրսթըն ամսոյս 3ին երևելի ատենաբանութիւն մը ըրաւ պատգամաւորաց խորհրդարանին մէջ Իտալիոյ գործոց վրայօք. Յիշեալ արժանայարգ լորտին խօսքերէն բացայայտ կերևի թէ Անգղիոյ կառավարութիւնը մեծ հաճութեամբ կը տեսնէ Իտալիոյ ժողովրդոց քաղաքական յառաջդիմութիւնը և սահմանադրական օրէնքները որ քիչ ժամանակէ 'ի վեր հաստատեցան յիշեալ գեղեցիկ և պատուական երկրին մէջ. որուն փառաւոր և ապահով ապագային վրայ մեծ վստահութիւն կը ցըցունէ: "Կը յուսամ, ըսաւ լորտ Բէլմըրսթըն, թէ պայծառ ու փառաւոր օր մը պիտի չուշանայ ծագելու այս երկրին համար, որ թէպէտև բնութեան շնորհքները շատ պարագաներու մէջ կը վայելէ, այսու ամենայնիւ երկար ժամանակէ հետէ զրկուած է իւր քաղաքական վիճակին նայելով: Սահմանադրութիւնը, որով կրնամք ունենալ Իտալիոյ ապագայ վիճակին համար, հիմնաւորեալ է բնութեան օրէնքներուն վրայ, որով զարդարեալ է յիշեալ երկրին ժողովուրդը: Քաղաքական զանազան փոփոխութեանց մէջ, որոնց տեսարան եղաւ այս երկիրը, իտալացի ժողովրդոյն բնական ուշիմութիւնը, անոր իմացական զօրութեան ընդարձակութիւնը, և մանաւանդ իւր ոգւոյն (ժէնի) շքեղութիւնը անփոփոխ մնացին. և Իտալիոյ քաղաքական պատմութեան ամենէն դժբաղդ ժամանակը անգամ՝ այնպիսի երևելի գիտնական և վսեմամիտ անձինք ծաղկեցան, որոնք ոչ միայն իրենց ազգին զարդ ու պարծանք մը եղան, այլև հիացուցին բարեկիրթեալ բոլոր աշխարհքը. Արդ՝ խիստ ուրախութեամբ կը տեսնեմք, որ ազգային ազատութիւնը հիմնովին կը յառաջանայ Իտալիոյ մէջ՝ նոյն երկրին տէրութեանց և ժողովրդոց միաբան գործակցութեամբը": Լորտ Բէլմըրսթըն վերջապէս ապահովցուց խորհրդարանը, թէ Անգղիոյ կառավարութիւնը ամենևին միտք չունի արգիլելու Իտալիոյ քաղաքական յառաջդիմութիւնը։

—Լորտ Մինթօ, որ քանի մը ժամանակէ 'ի վեր Հռոմ էր, Նափոլի գնաց. ուրտեղ Անգղիոյ կառավարութեան կողմանէ լիազօր իշխանութիւն ունեցող դեսպանի պաշտօնը պիտի վարէ։

—Պատգամաւորաց խորհրդարանին մէջ երկար վիճաբանութիւններ եղան Հռոմայ գահոյն հետ քաղաքական կապակցութիւններ հաստատելու խնդրոյն վրայօք. և թէպէտ ատեանին որոշում մը չընելու այս խնդիրը, բայց կերևի թէ 'ի գործ պիտի դրուի. ըստ որում լորտերուն ժողովարանը գրեթէ հաճութիւն տուած է այս բանին։

—Մեծին Բրիտանիոյ կառավարութեան ծախքը օր ըստ օրէ աւելնալու վրայ ըլլալով, պաշտօնէից (մինիսթր) խորհրդարանին գահերէց լորտ Ճօն Ռասէլ առաջարկեց թէ, եկամուտի վրայ դրուած ընդհանուր տուրքը, որ 100ին 3 է, հիմակ 5 ըլլայ

ԻՏԱԼԻԱ. Հռոմ. Թոսքանայէն եկած լուրերը նմանապէս Սարտենիայէն և Նափոլիէն յառաջ մանէ եկած աւետաւոր նամակները մեծ ազդեցութիւն և անսովոր շարժում մը հրդեհոյ պատճառեցին Հռոմայի բնակչաց վրայ. որոնց սրտին ուրախութիւնը անհնար է ճշդիւ պատմել. այս տեղւոյ Քաղաքացիք ժողովուրդ՝ ձեռքերնին կերոններ բռնած, առջևնին դրօշակներ ունենալով և ընկերութեամբ զինուորական երաժշտներու փետրուարի 7ին շաբաթ իրիկունը Թոսքանայի դեսպանատան առջև գացին. Այս տէրութեան փոխանորդ Բանտոլֆինի ասպետը անմիջապէս պատուհանը ելաւ, ու ազատախոհական եռանդուն ատենաբանութիւն մը ըրաւ, որուն պատասխանեց ժողովուրդը բարձր ձայնիւ. կեցցէ՛ Լէօփոլտոս Երկրորդ, կեցցէ՛ Թոսքանայի սահմանադրութիւնը։

ՆԱԲՈԼԻ. Դեռ յայտնի չէ Սիկիլիացիներուն որոշումը, թէ արդեօք պիտի ընդունին Նափոլիի թագաւորին առաջարկած սահմանադրութիւնը. Բալերմօ մայրաքաղաքը մեծագոյն անկախութիւն կը պահանջէ. բայց միւս երևելի քաղաքները յօժարութիւն կը ցըցունեն ընդունելու յիշեալ սահմանադրութիւնը։ Նափոլիի տէրութեան պաշտօնէից մէջ կերևի թէ մեծ փոփոխութիւն մը պիտի ըլլայ. Թագաւորը փետրուարի 12—24ին երդում պիտի ընէր ըստ սովորութեանն՝ հաստատմութեամբ 'ի գործ դնելու համար սահմանադրութիւնը (քօնսթիթիւսիօն։)

ԼՈՄՊԱՐՏԵԱՆ—ՎԵՆԵՏԻԿ. Կը հաստատեն թէ Բավիա և Բատուա կռիւներ պատահեցան ուսանողաց և զինուորաց մէջ. Միլան ևս այս օրինակ աղմուկներ պակաս չեն։ Աւստրիոյ լրագրին նայելով բոլոր Լոմպարտեան Վենետիկի քաղաքական վիճակը օր ըստ օրէ կը ծանրանայ. Բայց Աւստրիոյ կառավարութիւնը մեծամեծ զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէ միշտ յիշեալ երկրին մէջ, որպէսզի կարող ըլլայ ամէն դիպուածական խռովութեանց առաջքը առնելու։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ. Աթէնք 27 փետրուարի. Բարձրագոյն Դրան դեսպան պարոն Մուսուրոս Վափուրի Թիճարէթ անուն շոգեշարժ ֆըէկաթով հասաւ, և իւր քառասնօրեայ դիտաշութիւնը լմնցնելէն ետքը, ամսոյս 9ին մտաւ Աթէնք. ուրտեղ իւր

ռակելու կերպերը իմանալու. ըստ որում առանց աս գիտութեանը՝ բազումք կընկղմանան փութով տեղը վաճառելով իրենց աշխատանաց պտուղը, ու իրենց զաւակացը վատ կրթութեամբը. և անոնց երեսէն շատ նեղութիւններ կրելէն 'ի զատ, իրենց անուանցն ալ յաւիտենական նախատինք կըլլան։

Ծերոց օգտակար են՝ իրենց բազմամեայ փորձերուն հետ միացունելու նոր փորձերը, և անխարդախ բարոյականի տեսակ մը շինելու իրենց միտքը, որ ըստ պիտոյից հանեն իրենց գանձէն նորն ու հինը՝ հրահանգելու համար համբակները իրենց հասակին ու աստիճանին համեմատ։

Մանկանց օգտակար են՝ կրթութեան և ուսման լաւութիւնը, ու մոլութեան և տգիտութեան չարութիւնն և վնասակարութիւնը՝ տրուած կենդանի օրինակներու վրայ ձեռօք շօշափելով մտաց մէջ խորապէս անկելու, այն մասնաւոր հասակին մէջը՝ որ ամէն ձևոց ու գաղափարաց ընդունակ է։

Զուարճալի ու զուարճական անունները յաղթական անուններ կը սեպուին. որովհետև պատմութիւնն ու զրոյցները յաղթելով՝ ցանկացած բարիքը ստանալէն գոյացած սրտի հեշտութիւն մը պատճառող է զուարճական: Իրաւ շատ բաներու կը տրուի աս անունը, ինչպէս՝ աստղալից գիշերուան ատեն կապուտակ երկինքի վրայ ճաճանչած անթիւ ճրագաց տեսութեանը. հանդարտ ատեն ընդարձակատարր ծովուն ալեացը վեր 'ի վեր խաղալուն, ու երբ թէ վերար փախցունելով անհետացունելուն. ծաղկազարդ պարտիզաց գունագեղեան վայելչութեանը, ու հասուն մէլքը բարեւոր բիւրազան անուշիկ հոտոց յաջորդութեանը. քաջահանճար նուագածուաց մատանցը ճարտար շարժութեամբ՝ զանազան թելից ու ձայնից ներդաշնակութեանը, և այլն։ Թող կից շարժմամբ գործուած գործոց վայրկենական զուարճութիւնը, որուն հետևի չար քան զմահ խղճահարութիւն։ Բայց աստ զուարճականութիւնը պիտակաբար ու հարևանցի ինչ է. քանզի ըստ խիստ կըհալածին նմանութեան զուարճականութեան, և ոչ իսկութեան. զարմացունելով միտքը, անուշ ճմլութիւն կը ձգեն զգայարանացը ու անհոգութիւն կը պատճառեն քանի մը վայրկեան, բայց առանց ինչ օգուտի. աւելի է որ՝ միտքը սթափելուն պէս՝ ձանձրութիւն և երբեմն զղջումն կըհետևի։ Իսկ կատարեալ իսկական զուարճութիւնը՝ հարկաւոր ու օգտակար բարիքը ստանալէն կըհետևի. աստի զուարճականութիւնն ալ իսկապէս անոր կըվայլէ, որ հարկաւոր ու օգտակար բարեաց ստանալու միջոց կըլլայ. որ են լրագիր անուն զուարճալի թերթերը։

Ինչպէս զուարճալի բան մըն է, երբ որ կըդիտէ մարդ նորածին մանկան օր ըստ օրէ հասակին ու շարժմանց կատարելութիւնը. քանզի ան՝ որ ծնած օրերը կենդանագրած արձաններէն միայն բարակ ու տկար՝ ձայնով մը կըտարբերէր, ամսօրեայ մը ատենէ ետքը ամէն զգայարանաց շարժմամբ փոքր ինչ կըկատարելագործի. Քանի մը ամիս ետև անիմանալի բառբառներ կը յօդէ. ժամանակէ մը ետքը կրկայի պէս յափիլթերս կըքալէ առանկով հետզհետէ ոտք կելլայ, առաջ քանի մը ոտք նետածին պէս կիյնայ, որ ըստ օրէ քայլափոխը կաւելնայ, ստաստութիւնը կըզօրանայ, խօսից հմտութիւնը կաւելնայ, անկէ ետև իր թոթովախօս դիմաց լեզուաւը զբօսանք կը մատուցանէ տեսնողաց։ Հապա որքան զուարճալի է բոլոր ազգի մը գրականութեան հասակին մէջ իր աննախոխի յառաջդիմութեան տեսարանը դիտելու սիրալի թերթերուն մէջը։

Աշխարհացոյցի մը պատկեր ձեռվնիս անցած ժամանակը, որքան զուարճութիւն կըբերէ, երբ որ իւրաքանչիւր տեղեաց սակ մը գտնի տակ ինալը, ու իրարմէ որքան մըն հեռաւորութիւնը գիտնելու ըլլանք նէ. Հապա ո՞ր զուարճութենէ զուրկ կըմնայ աս գերազանց թերթերը վերծանողը, ուր որ բանականութիւնը՝ իր որոնմանցութեանը համեմատ ազատ կը գտնայ արշաւելու, ու արծուոյ նման կըճախրէ յԱփրիկէ. յԻտալիա, յԱսիա, յԱնգղիա, 'ի Գաղղիա, 'ի Բրուսիա, 'ի Ռուսիա, յԱմերիկա. [illegible] անոնց ամէնուն մէջն ալ կեցած [illegible] նման

քարձր ատոփճանին վերաբերեալ պատուով ընդունուեցաւ ։ Հետեւեալ օրը պարոն Միւղլերին ըստ սովորութեանն այցելութեան գնաց արտաքին գործոց պաշտօնէին ․ որ իւր կողմանէ ալ փութացաւ անսութեան երթալու օսմանեան դեսպանին ։ Պարոն Միւղլերիսը պատիւ ունեցաւ նաեւ Օթոն Թագաւորին ներկայանալու , որ մեծ մարդասիրութեամբ ընդունեց զինքը , եւ նոյն օրը հրաւիրուեցաւ Նորին Վեհափառութեանը հետ ճաշելու ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա , 5 մարտի ։

Արժանապատիւ միսթր Տէյլըս ամերիկացի երեւելի երկրաբանը որ օսմանեան կառավարութեան ծառայութեանը մէջ կգտնուի , անցած շաբթու աստրախան շոգենաւով Կոստանդնուպոլսէն հասաւ Իզմիր ․ ուրտեղ երկու օր մնալով կրկին յիշեալ մայրաքաղաքը դարձաւ ։ Միսթր Տէյլըր, որ բազմահմուտ եւ հայասէր անձ մըն է , իւր մեկնելէն առաջ այցելութեան եկաւ մեր սուրբ Մեսրոպեան վարժարանը ․ որուն բարեկարգ ընթացքը վրայ իւր խնդակցութիւնը յայտնեց ։

—Մարտ 1ին երկուշաբթի օրը ըստ խնդրոյ Սարտինիայի , Թօսքանայի եւ Նաբոլիի հիւպատոսաց փառաւոր պաշտօն եւ պատարագ մատուցաւ լատինացւոց սուրբ Մարիամայ մայր եկեղեցին քաղաքիս , եւ ջերմեռանդ փառաբանութիւններ ըրին Աստուծոյ՝ Իտալիայի ազատական նոր բարեկարգութեանց հաստատութեանը համար ։ Գերապատիւ Մուսապինի արքեպիսկոպոսը՝ ցանկալով եւս աւելի փառաւորութիւն տալ այս տօնախմբութեանս, ինքը անձամբ մատոյց սուրբ պատարագը ․ որուն ներկայ գտնուեցան բազմաթիւ ժողովուրդ ։ Յիշեալ երեք տէրութեանց հիւպատոսները իրենց միագդեստ (իւնիֆորմ) հագուստը հագած , եւ ընկերութեամբ իրենց բոլոր հայրենակիցներուն մեծ հանդէսով եւ բազմութեամբ մայր եկեղեցին եկան կէս օրին երկու ժամ մնացած ։ Հիւպատոսներուն առջեւէն 25–30 խաւաղ եւ 8–10 թարգման կարգաւ կերթային, եւ ետեւէն բազմութիւն իտալացի ժողովրդոց ․ որոնց ամէնուն երեսը կենդանի ուրախութիւն մը նկարուած կըտեսնուէր ․ եւ որուն պատճառը բացայայտ կըմեկնէր իրենց հագուստին վրայ ունեցած 3 գունով մետաքսեայ փունջը (քօքարտ), որ իտալական ազատութեան նշանն է ։ Քամերդութիւնը լմննալէն ետքը , բոլոր ժողովուրդը մարերան ձայնիւ պոռացին եկեղեցւոյն մէջ․ «կեցցէ Պիոս իններորդ ․ կեցցէն սահմանադրական տէրութիւնք Իտալիոյ»։ Այս ազատական հանդէսը արժանաւոր բարեկարգութեամբ վերջացաւ , եւ ամէն ազատասէր անձինք տօնախմբութիւն կատարեցին նոյն օրը ։

— Անցեալ տարուան եղած ազգային վիճակագրութենէն յայտնի կըլլայ թէ , Իզմիրի մէջ ընդամէնը 810 հայոց տուն կայ , եւ հայազգի բնակչաց թիւը 5000 հոգիի կըհասնի ․ որոնցմէ 800ի չափը օտարական ամուրիք (պէքեար) են ։

1846էն մինչեւ 1847 , մէկ տարուան մէջ 104 հոգի ծներ է , եւ 88 հոգի մեռեր են ։ Իսկ 1847էն մինչեւ 1848 , նմանապէս մէկ տարուան մէջ՝ 113 հոգի ծներ են , եւ 95 հոգի մեռեր են ։ Աստի երկու տարուան մէջ ծնածները եւ մեռնողները հաշիւ ընելով՝ 34 հոգի միայն կաւելնայ։ Յիշեալ երկու տարուան միջոցը՝ առջի տարին 19 հարսանիք ; եւ երկրորդ տարին 23 հարսանիք եղեր է ։

Առանձին ծնեալներուն ցուցակը 1846էն 1847 ։

57 արու , 47 էգ , ընդ ամէնը 104 հոգի ։

Նոյն տարուան մէջ մեռնողները ։

40 արու , 20 էգ , 28 երեխայ , ընդ ամէնը 88 ։

1847էն մինչեւ 1848 ծնեալներուն ցուցակը ։

62 արու , 51 էգ , ընդ ամէնը 113 հոգի ։

Նոյն տարուան մէջ մեռնողները ։

37 արու , 26 էգ , 32 երեխայ , ընդ ամէնը 95 ։

— Վսեմափայլ պարոն Ռաֆայէլ Գարամեան Ջուղայեցի հայկազուն մեծատուհ ազգայինին անունը խիստ ծանօթ է մեր ազգին թէ՛ իւր ուսումնասիրական ազգօգուտ բարերարութիւններովը , եւ թէ իւր բարեյիշատակ հօրը ըրած հայրենասիրական կտակին համար ․ որով մեծ գումար դրամ թողուցած է աղքատ տղոց դպրոց մը կառուցանելու համար ․ Այս դպրոցը , ինչպէս որ յայտնի է հասարակութեանը , արդէն հաստատուած է Վենետիկի մէջ․ եւ Մխիթարեան արժանայարգ միաբանութեան ձեռօքը կը կառավարուի ։ Մեր ընթերցողները պիտի յիշեն թէ Արշալոյսը քանի մը անգամ առիթ ունեցաւ հրատարակելու ՚ի ժամանակին յիշեալ վսեմափայլ Պարոնին ազգասիրական բարեգործութիւնները , եւ մանաւանդ Եղիսաբէթուպօլսոյ մէջ (Մաճառիստան) իւր արդեամբը շինած դպրատունը ․ որուն բարեկարգ կառավարութեանը համար հարկաւոր եղած տարեկան ծախքն ալ ինքը կըվճարէ ․ Մեծապատիւ պարոն Ռաֆայէլ Գարամեան շատ տարիներէ ՚ի վեր Լոնտրա կընակի , եւ իւր մարդասէր բարուքը , ազնուականութեամբը , եւ աղքատասէր զգացմունքներովը մեծ յարգ առած է անգղիացի ազգին առջեւ ։ Նաեւ այս պատճառաւ սուրբ Անտոն գիւղաքաղաքին (որ Լոնտրայի մօտ է ,) բնակիչները միաբան հաճութեամբ եւ յօժարամտութեամբ իրենց կողմանէ պատգամաւոր(տէփիւթէ) ընտրեցին զինքը անցած տարի ․ որով պատիւ ունեցաւ Անգղիոյ հասարակաց խորհրդարանին անդամ ըլլալ ։ Այս երեւելի դիպուածը մեծ պատիւ կընէ Հայոց ազգին ․ որ կրնայ յուսահետեւ պարծենալ թէ Արամայ զարմէն ալ անդամակից մը գտնուեցաւ այնպիսի խորհրդարանի մը ․ որուն որոշումներէն կախեալ են ամէն ազգաց եւ տէրութեանց երջանկութիւնը եւ դժբաղդութիւնը․ այնպիսի խորհրդարանի մը , կըսեմք , որ տիեզերաց քաղաքական շարժումը կըկառավարէ այս օրուան օրս ։

Կոստանդնուպոլսէն ազգասէր հայ մը հաճեցաւ երկու բաժնից համար ստորագրուիլ Մանիսայի Ազգասէր Ընկերութեանը ․ որուն իւրաքանչիւր բաժինը , ինչպէս ծանուցած եմք , 25 ղուրուշ է ։

Յարգոյ հրատարակիչ ։

Յունվարի 21 ամսաթուով ձեզի յուղարկած նամակս Արշալոյս Արարատեան 304րորդ թերթին մէջ իմ խնդրոյս համեմատ հրատարակելնուդ համար , եւ մանաւանդ նոյն նամակին հետեւցուցած ազգասիրական անկողմնասէր յորդորանացդ համար կըփութամ իմ մտերիմ երախտագիտութիւնս յայտնել ձեզ ։ Նաեւ յիրաւի երախտագիտութեան արժանի են ձեր այն եղբայրսիրական եւ համոզիչ ընկերակցաց վայելուչ անկախ եւ ազատ զգացմունքները ․ որոնց բիւրաւոր ազգօգուտ ներգործութեանց վրայօք ուրախ սրտիւ խորհրդածութիւններ կընէի , երբոր փետրվարի 14ին հրատարակուած Հայաստանը ընկալայ ․ որուն մէջ նոյն թերթին յարգի հրատարակիչները իմ վերոյիշեալ նամակիս պատասխան տալով կըսեն թէ , Համազգեաց Ընկերութեան ժողովարանին շինութիւնը չհրատարակելնուն համար իմ ունեցած զարմանքս ինչու համար իրենց չիմացուցեր եմ որ Կոստանդնուպոլիս կըգտնուին , փոխանակ շոգենաւու ծախք քաշելով Իզմիր Արշալոյսին խրկելուս ։ Ակըցուի իմ յիրաւի որ Հայաստանը այսպէս շուտով մոռցեր է , կամ մոռցած կըձեւանայ այս բանին պատճառը ․ որնոր չեմ ուզեր այս անգամ բացայայտ գրելու , ըստ որում իւր անկողմնասիրութեանը եւ ազատութեանը պատիւ չըներ ։ Հայաստանը կըսէ թէ ինքը մարդարէ չէ , կամ քաղաքական շինուածոց վերակացու չէ , որ Համազգեաց Ընկերութեան ժողովարանին շինութեանը վրայօք տեղեկութիւն ունենայ ու հրատարակէր ․ այսու ամենայնիւ ամէն մարդ գիտէ , թէ յիշեալ լրագիրը ազգային դիպուածոց շարժմանը ուշադրութեամբ կըհետեւի , ազգին մէջ տարածուած մեծ եւ պզտիկ լուրերը անոր ականջը կըհասնին , եւ խիստ երկարօրէն կըհրատարակէ զանոնք անընդհատ ․ ուստի զարմանալու արժանի չէ՞ մի , որ Համազգեաց Ընկերութեան յառաջադիմութեանը վրայօք մէկ պզտիկ լուր մըն ալ երբեք չէ լսած , երբոր քանի մը շաբաթ առաջ Տատեանց վսեմափայլ ազգասէր դերդաստանէն մեծաշուք Ներսէս Խասրով աղան եւ Յարութիւն Գարեգին աղան բաղմաթիւ բաժին առնելով հաճեցան վեհանձնաբար անդամակից գրուիլ յիշեալ Ընկերութեանը ․ միթէ ասիկա նշանակութեան արժանի եւ խիստ ազգօգուտ լուր չէ՞ մի, եւ ինչ մեկնութիւն կրնամք տալ անոր այս անմեկնելի լռութեանը ։ Յայտնի է բարեսէր հասարակութեանը, թէ Հայաստանին յարգի հրատարակիչները Համազգեաց Ընկերութեան ընթացքին մեծ զգուշութեամբ (չըսեմ անհանդուրժութեամբ ․) դիտող պատուելի անձանց դասուն կըվերաբերին ․ եւ այս պատճառաւ եւս աւելի խրատամբ Հայաստանէն կըսպասուէր յիշեալ ընկերութեանը վրայօք տեղեկութիւններ , եւ ոչ թէ

ամէն կերպարանք կը մնայ ․ տխրականաց հետ տխրական կըլլայ , վաճառականաց վաճառականացը , ու արհեստականաց կրպակները կըմտնայ, իմաստնոց համալսարանները կըպտըտի , աղքատներուն հետ գահոյքը կըխառնի , թագաւորական ժողովոյ մէջ գահակալու կըբազմի , խորհրդականաց հետ հասարակութեան կառավարութեան կերպերը կըխորհի կըմտօրինէ , օրէնքներ կըդնէ կըհաստատէ , ու ըստ պարագային կըփոխէ եւ ուրիշ օգտակարները կըսահմանէ ։ Ո՛ ինչ բան պիտի զարմանալի ասպարեզներ կրնայ մտադրել բանաւոր մարդ այս հետաքրքրութեանը ։

Այսուհետեւ ահա Հայաստանի դիպուածն ծնունդք , այսուհետեւ ահա գրականութեան դեռ բացուն ողին ստացած կըմնայ մեզի , ու անոր անհամար ձօնութեանց հաղորդ ըլլալու ընթացքը չեմ երկուանար ։ Կըխոստանիմ ըսելու , թէ աս զարմանալի թերթերուն միջոցաւը ցանկացած եւրոպեան նորութեանց աներկբայ կըհասնիք , ու խնդրանաց հօրմէն կըչափէք իմաստութեան ճառագայթներուն կողքը փայլելով իբրեւ զեղջերու , ու ծանրախօսքդ լեզուներդ պարզ ըլլալով ։ Բանզի ահա ընդ որում աշխարհաց կըծագէ աստեղաց Արշալոյսը՝ Արարատեան ծնունդները լուսաւորելու՝ արթնցունելով փառաւոր տպխութեան քունէն․ ի Բաղմաֆէօթ քարոզակը՝ գեղեցիկ գովանի շնորհութեամբ աննախանձ կըպատմէ պիտանացիները ․ Իսկ Հայաստանու թեատրած բաղէն՝ աշխարհիս չորս կողմը կըճախրէ ընդ թեւօք ժողովուրդ սաքանդեան սերունդները ։ Այս է ձեզ դար մեծին Օգոստոս ․ այս է ձեր գրական երջանկութեան ժամանակը ․ յորում ձեր բաղձալուութեանը նախանձաւոր Մեկենաս անդուլ կաշխատին․ բացէք աչքերնիդ ու գիտցէք ձեր այցելութեան ժամանակը ․ յիւրաքանչիւր հնչառութեան հնչեցէք ․ կեցցէ օգոստափառ մեր Նիկոլայն , կեցցէ սրբազան Պատրիարք ազգասէր Հայր մեր , կեցցէն բարեպաշտօն ազգասէր Ամիրայք մեր․ կեցցէն եւ կենդանազօտ թերթիցս փառաւորք ՚ի լուսաւորութիւն ազգիս ։

՚Ի Շումլա , 11 յունվարի 1848 ։

Մահտեսի Սերովբէ Մանկաճեան ։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱԾ

Խոհեմ մարդը ամէն լսածին չհաւատար , ամէն կրցած բանը չըներ , ամէն գիտցածը չըսեր , եւ ամէն իւր ունեցածը ծախս չըներ ։

Զմիւռնիոյ կամ Կալկաթայի լրագիրներէն ։ Հայաստանի արժանաւորդ հրատարակիչները կըսեն թէ "մեր չգրուած լուրերը չեմք կրնար հրատարակել"․ բայց ես կըկարծեմ թէ յիշեալ լրագիրը՝ առանց սպասելու յատուկ գրաւոր ազդարարութեան և յորդորանաց, կըփութայ միշտ յօժարամտութեամբ հաչակել ազգային բարերարութիւնները և ազգօգուտ ձեռնարկութիւնները․ բայց կերևի թէ սխալ կարծիք ունեցած եմ․․․ ։ Նոյնց 'ի զատ կըսէ թէ, "միայն հիմնարկութիւնը (Համազգեաց Ընկերութեան ժողովարանին,) տեսնելով գրելը անխոհեմութիւն սեպելով, լմննալուն և 'ի գործ դրուելուն կըսպասեմք" ։ Հայաստանը իւր գրչին այսուհետև սասնկ հաստատուն կանոն մը դնելով, չեմ գիտեր թէ ինչպէս պիտի կրնայ ազգային կարգադրութեանց վրայ բան մը հրատարակել, առանց անխոհեմութիւն ընելու․ քանզի անոնց ամէննալ բարեկրթութեան հիմնարկութիւններ միայն ըլլալը ոչ ոք կրնայ ուրանալ ։

Արդ՝ կաղաչեմ յարգոյ հրատարակիչ այս նամակս ալ չնորհք ընէք հրատարակելու ձեր պատուական լրագրին մէջ, խոստանալով ձեզ, թէ այս վերջին նամակս պիտի ըլլայ այս նիւթին վրայ ։

Յարգանօք սիրոյ ողջ լինել ձեզ ըղձանամ ։

Կոստանդնուպօլիս, 'ի 24 փետր". 1848 ։

Ազգասէր հայ ոմն ։

— Հաւաստորիմ լուրերէ կիմանամք թէ Կոստանդնուպօլսոյ անգղիացի դեսպան վեհափայլ սըր Սթրէթֆորթ Քէնինկը մինչև մէկ ամիս պիտի գայ իւր բարձր պաշտօնը վարելու ։ Անգղիական պատերազմական շոգենաւը մէկ օրերս Թրէստ երթալու է․ ուսկից յիշեալ դեսպանը առնելով Կոստանդնուպօլիս պիտի տանի ։

— Դուլթեան գլխաւոր յարգոյ մահտեսի Դաւիթ աղան, որ անցեալները Թէհրան էր, և իւր եղբօրը չնորհիւ, (որ Պարսից Շահին առաջին թարգմանն է, ինչպէս որ լրագրիս 304րորդ թուոյն մէջ յիշատակութիւն ըրած էինք,) պատիւ ունեցեր է մեծ Շահին ներկայանալու․ որ խիստ մարդասիրութեամբ ընդունեցեր է զինքը, Կոստանդնուպօլսոյ Պարսից դեսպանատան առաջին թարգման անուաներ է զինքը ։ Յարգոյ մահտեսի Դաւիթ աղան, որ Իզմիր կըգտնուի առայժմ, քանի մը շաբաթէ ետքը յիշեալ մայրաքաղաքը պիտի երթայ իւր պաշտօնը 'ի գործ դնելու ։

Ապստամբութիւն 'ի Փարիզ, և Գաղղիոյ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԸԼԼԱԼԸ ։

Մարսիլիայի գաղղիական շոգենաւով, որ երէկ իրիկուն հասաւ, խիստ երևելի լուրեր ընկալանք Փարիզէն․ զորոնք կըփութամք համառօտիւ ծանուցանել մեր ընթերցողացը ։

Քանի մը ժամանակէ 'ի վեր Գաղղիոյ կառավարութեան ընթացքը խիստ ատելի եղած էր ժողովուրդին․ որ զուր տեղը կըպահանջէր իւր սահմանադրական իրաւանց գործադրութիւնը և քանի մը քաղաքական բարեկարգութիւններ ։ Լուի Ֆիլիփ թագաւորը և իւր պաշտօնեաները ամենևին ականջ չդնելով ազգին պահանջմանցը, փետրուարի 11—23ին սաստիկ խռովութեան և ապստամբութեան սկիզբ մը եղաւ Փարիզի մէջ, և արիւնահեղ կռիւներ պատահեցան արքունի զօրաց և ժողովուրդին մէջ ։ Բայց յիշեալ ամսոյ 12—24ին՝ ապստամբութիւնը ահագին կերպիւ զօրացաւ․ որուն հետ ազգային պահապան զօրքն ալ միաւորուելով սկսան պատերազմիլ թագաւորական զօրաց հետ ; և 2 կողմէն ալ շատ արիւնահեղութիւն եղաւ ։ Վերջապէս Լուի Ֆիլիփ հարկադրեցաւ իւր թագաւորական աթոռէն հրաժարիլ և յանձնել զայն իւր յաջորդին Փարիզի կոմսին, որ իւր թոռն է ։ Բայց ժողովուրդը չընդունեց այս բանը․ այլ խուռն բազմութեամբ Թուիլըրիի արքունի պալատը մտնելով ամէն բան տակնուվրայ ըրին ։ Թագաւորը և իւր գերդաստանը, նմանապէս մուսիւ Կիզօն և իւր պաշտօնակիցները ամէնքն ալ փախան ։ Անտի անմիջապէս առժամանակեայ կառավարութիւն մը հաստատուեցաւ․ որ բոլոր խնդրոյ ժողովրդեան՝ Գաղղիոյ հանրապետութիւնը հրատարակեց ։ Յիշեալ կառավարութիւնը հետևեալ անդամներէն բաղկացեալ է․ պարոնայք Տիւբօն (տը Լէօր) դահերէց, Ֆրանսուա Արակօ՝ ծովային զօրութեանց պաշտօնեայ, Կրէմիէօ՝ արդարութեան պաշտօնեայ, զօրավար Սիւպէրվի՝ պատերազմի պաշտօնեայ, Լամարթին՝ արտաքին գործոց, Լըտրիւ Ռոլէն՝ ներքին գործոց, Կուտշօ՝ եկամտից, Մարի՝ հրապարակական շինուածոց, Պէթմօն՝ առևտրոյ, Կառնօ՝ հասարակաց դաստիարակութեան, և Կառնիէ Բաժէս՝ քաղաքապետ Փարիզի ։ Այս հանրապետական առժամանակեայ կառավարութիւնը կարգադրուելէն ետքը, հանդարտութիւնը կըսկսէր եղեր Փարիզի մէջ՝ փետրուարի 15—27էն սկսեալ ։ Կըհաստատեն նաև թէ, Անգղիոյ տէրութիւնը ճանաչեր և ընդուներ է Գաղղիոյ հանրապետութիւնը․ և կըյուսացուի եղեր թէ միւս տէրութիւններն ալ պիտի չուշանան Մեծին Բրիտանիոյ օրինակին հետևելու ։ Գաղղիական դրօշակին գոյներուն կարգը փոխեր են, այսինքն նախ կապոյտ (մավի), ետքը կարմիր, և ետքը ձերմակ գոյնը դրեր են ։

— Երկրորդ նամակ մըն ալ ընկալանք երէկ Կոստանդնուպօլսէն՝ Ազգասէր հայ ոմն ստորագրութեամբ ։ Այս նամակագրին ալ՝ առաջինին պէս ուսումնական և ազնուական երիտասարդ մը ըլլալով, պարտաւորեցանք իւր խնդրոյն համեմատ հրատարակել հետևեալ իւր գրութիւնը ։

Յարգոյ հրատարակիչ ։

Կոստանդնուպօլիս, 2 մարտի 1848 ։

Ձեր ազգօգուտ լրագրոյն 304րորդ թուոյն մէջ՝ Համազգեաց Ընկերութեան ժողովարանին և դպրոցին շինութիւնը այդ իր լրագրոյ՝ մանաւանդ մայրաքաղաքիս Հայաստանին մէջ անյիշատակ մնալուն վրայօք Ազգասէր հայի ստորագրութեամբ խրատալի գանգատը կարդալով․ հոգւով և սրտիւ ուրախացայ․ աղէկ համոզուած ըլլալով․ որ այսպիսի դատաքննական բողոքանաց թէ՛ նպատակը և թէ՛ հետևանքը՝ ամէն երկրի մէջ ազգային յառաջադիմութեան խիստ օգտակար են ։ Ուստի հարկ համարեցայ այս տեղս յիշեցնել հասարակութեանը, թէ ինչպէս անհիմն՝ խոստումներով Հայաստանը իւր 33-86 թուոյն մէջ կարգադրեցեր զինքը ընդդէմ մեղադրանացը յիշեալ Ազգասէր հայուն, կըփութամ գրոյս խնդրական նպատակը ծանուցանել ձեզ ։

Բարեկենդանին վերջի շաբաթը՝ ուրբաթ օր Սամաթիոյ հայոց սուրբ Սահակեան վարժարանին (որ տեղս այս ամէնէն բարեկարգեալն է,) աշակերտաց վեցամսեայ մանուկ հարցաքննութեան հանդէսը կատարեցաւ ։ Դժբաղդաբար նոյն օրը զանազանից պատճառաւ, չկրցայ ներկայ գտնուիլ․ բայց միխիթարուեցայ յուսալով, թէ հետևեալ օրը յիշեալ հարցաքննութեան նկարագրութիւնը Հայաստանին մէջ կըտեսնամ կարդալ․ և յոյս մինչև մեծպահոց առջի շաբաթը երկարել սպասողացս ։ Բայց որչափ մեծ եղաւ սրտիս ցաւը և զարմանքս, երբոր Հայաստանի 35-88 թիւը ընկալայ․ ուրեք փոխանակ յիշեալ հարցաքննութեան պատմութեանը, ուրիշ նիւթեր հրատարակուած գտայ, որ կերևի թէ աւելի հարկաւոր սեպուեր են ։ Բայց երանի թէ այն նիւթերը բոլորովին առավարութեանն՝ Բանաքրականին կարգը տեսնէինք, և Անգղիային մէջ՝ այն ազգային լոյս նախադասելին և հայրենասէր հոգւոց ցանկալին կարգային ։

Արդ՝ որոն բաղձանաց լման համար, (որոնք պարապ տեղը Հայաստանին մէջ փնտռեցի,) յիշեալ հանդիսին ներկայ գտնուող յարգելի պարոններուն անոնց հարցնելով իմացայ, որ քննութեան առարկաները հետևեալներն են եղեր ։ Քրիստոնէական կրօնագիտութիւն, հայ քերականութիւն, ճարտասանութիւն․ գաղղիական և անգղիական լեզուք, աշխարհագրութիւն, թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն, ապճեղում, և բնական գիտութեանց սկզբունք ։ Այս առարկաներուն մէջ ալ աշակերտաց ինչ աստիճան վարժած ըլլալնին փորձելու համար, ուսուցիչներէն ետքը՝ հանդիսականաց մէջ գտնուող ուսումնական յարգելիներէն ոմանք ալ հարցուցեր են, որ յիշեալ առարկաներուն վրայօք դժուար հարցմունքներ առաջարկեն աշակերտաց․ որոնց օրինաւոր և համարձակ պատասխանատուութիւնները ներկայ գտնուողաց սիրտը զմայլեցուցեր են ։ Այլև բոլոր խնդրոյ ուսումնական երևելի Անգլի մը՝ սիրելի աշակերտները յանպատրաստի գրեր են քննութեան համառօտ պատմութիւնը թէ՛ հայերէն և թէ օտար լեզուօք՝ 'ի զարմանս տեսանողաց ։

Արդ տակաւին Հայաստանը կըխոստանայ հաճեցնել վերոյիշեալ Ազգասէր հայուն միտքը, թէ որ իւր ուրիշ զանգատութիւններուն ալ պատճառները հարցնելու զիջանի, ուստի ես ալ ուրիշ Ազգասէր հայ մը ըլլալով, կըցանկամ Հայաստանին միջոցաւ իմանալ, թէ ինչու համար սուրբ Սահակեան վարժարանին աշակերտաց հարցաքննութեան պարագաները չհաճեցաւ ժամանակաւ հրատարակելու․ մինչ աւելի ցանկալի լուր մը կրնա՞ր մի ըլլալ հայրենասէր հայ որդւոց համար․ կամ միթէ այս լուրը ԱԶԳԱՅԻՆ մեծաշուք վերնագրով ծանուցանելէն բանաքրականաց չափ ալ չէ՞ր կրնար արժեօք ուրախութիւն պատճառել ․․․ ։

Սուրբ Սահակեան վարժարանին բարեկարգութիւնը և աշակերտաց յառաջադիմութիւնը պէսպէս գիտութեանց մէջ մեծ պարծանք մըն է ամբողջ հայոց ազգին․ և այս բարեյաջող արդեանց համար, կըպարտաւորիմք ազգովին մեր մեծամեծ երախտագիտութիւնը յայտնել յիշեալ դպրոցին առաջին վերատեսուչ Ճրամեան վեհափայլ Գէորգ ամիրային, նմանապէս երկրորդ տեսուչ արժանաւորդ Անդրանիկ աղային, և բոլոր անդամոց սուրբ Սահակեան Ընկերութեանն ։

Այս ալ ուրախութեամբ կըծանուցանեմ ձեզ, որ յիշեալ վարժարանին բարձրագոյն դասուն աշակերտները՝ իրենց ուսմանց հետ ազգասիրական ալ մըն ալ ստանալով՝ գովելի գիտութիւն մը ունին ամսական տետրակ մը հրատարակելու Բուրաստան անուամբ․ որուն մէջ տեսի հրատարակուելին երևելի հեղինակաց ընտիր գրուածոց թարգմանութիւնները ։

Աւարտեմ, յարգելի հրատարակիչ, 'ի լոյս ընծայել պատուական լրագրիդ միջոցաւ առաջիկայ նամակս․ որուն նպատակը ճշմարիտ ազգասիրութենէ 'ի զատ ուրիշ բան մը չէ ։ Ողջ լերուք 'ի տէր ։

Ազգասէր հայ ոմն ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 5 մարտի ։

Գրեթէ միևնոյն վիճակի մէջ կը գտնուի միշտ քաղաքիս առևտուրը․ որուն գլխաւոր փոփոխութիւն մը չպատահեցաւ մեր վերջի թիւէն ետքը ։

Աֆիոն ։ Թուլ է, և վերջի վաճառումը 82 ղուրուշի եղաւ չէքին ։

Տորն ։ Պախըրի տեսակէն ծախուեցաւ անցած շաբթու 193 ղուրուշի կէնդինարը ։

Ճէհրի ։ Այս օրուան արժէքը՝ 17—20½ ղուրուշ է օխան բստ տեսակին ։

Արմտիք ։ Հանդարտութեան մէջ են․ ցորենին գինը՝ նաւուն մէջ առնելու պայմանաւ 14½—17¾ ղուրուշ է քիլէն ։ Գարին Գումրուշի նաւուն մէջ առնելու դաշինքով 6 ղուրուշ 35 փարայի ծախուեցաւ քիլէն․ խոկ Իզմիրի մէջ 7¼ ։ Եգիպտացորենին անունը տալ չկայ, և հազիւ թէ 11 ղուրուշի առնող կըգտնուի ։

Կտաւատ (Քէթէն Թօհումը) ։ Քիչ մը կուզուի, և գինը՝ 48—52 փարայ է օխան բստ տեսակին ։

Հրատարակիչ և տէր լրագրի
Լուկաս Գ. Պալթազարեան ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ